

Irak'ta İsyanın Haritası: Silahlı Gruplar

CAN ACUN

- Irak'ta Maliki yönetimine karşı Sünni isyan nasıl başladı?
- IŞİD dışında sahadaki Sünni örgütler hangileri?
- Bu örgütler nihai olarak neyi amaçlıyor?

2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin önderliğinde oluşturulmuş yaklaşık 40 ülkeden oluşan çok-uluslu Koalisyon Güçleri'nin «Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu» adı ile başlattıkları askeri hareket, Irak'ın tamamının işgali ile devam etti ve nihayetinde Saddam Hüseyin'in Baas rejimine son verildi. ABD ve İngiltere'nin Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu ve bu silahların koalisyon ülkeleri başta olmak üzere “özgür dünyanın” güvenliğini ciddi şekilde tehdit ettiği gerekçesiyle gerçekleştirdiği (ki kitle imha silahlarına sahip olduğu iddiasının doğru olmadığı ortaya çıktı¹) bu işgal ile Irak'ta yeni bir dönem de başladı. Ancak Irak, 2003 ABD işgali sonrasındaki dönemde artan bir şekilde etnik-sekter krizlerle birlikte tezahür eden bir yönetim krizi ile yüzleşmeye devam etti. Sünniler'in başını çektiği asimetrik askeri direniş ve buna karşı işgal güçlerinin yerel işbirlikçilerle birlikte uyguladığı siyaset çatışmaların ülke sathına yayılmasına ve çok sayıda Iraklı'nın hayatını kaybetmesine neden oldu.

Böyle bir iklimde ABD marifetiyle Irak'ın yeni siyasi haritası etnik ve mezhebi dengelere göre dizayn

edilmeye çalışıldı, ancak Sünniler Baasla eşitlenerek ötekileşmekten kendilerini kurtaramadı. 2005'te hazırlanan Irak daimi anayasası tüm Irak vatandaşlarına siyasi faaliyet yürütme, siyasi parti kurma hakkı tanıdı; terör, ırkçılık, tekdüzelik ve mezhepçilik yapmama şartıyla çok partili bir siyasi hayat öngörmüş olsa da, siyasi dinamikler etnik ve sekter ayrımlar üzerinden şekillenmeye devam etti.

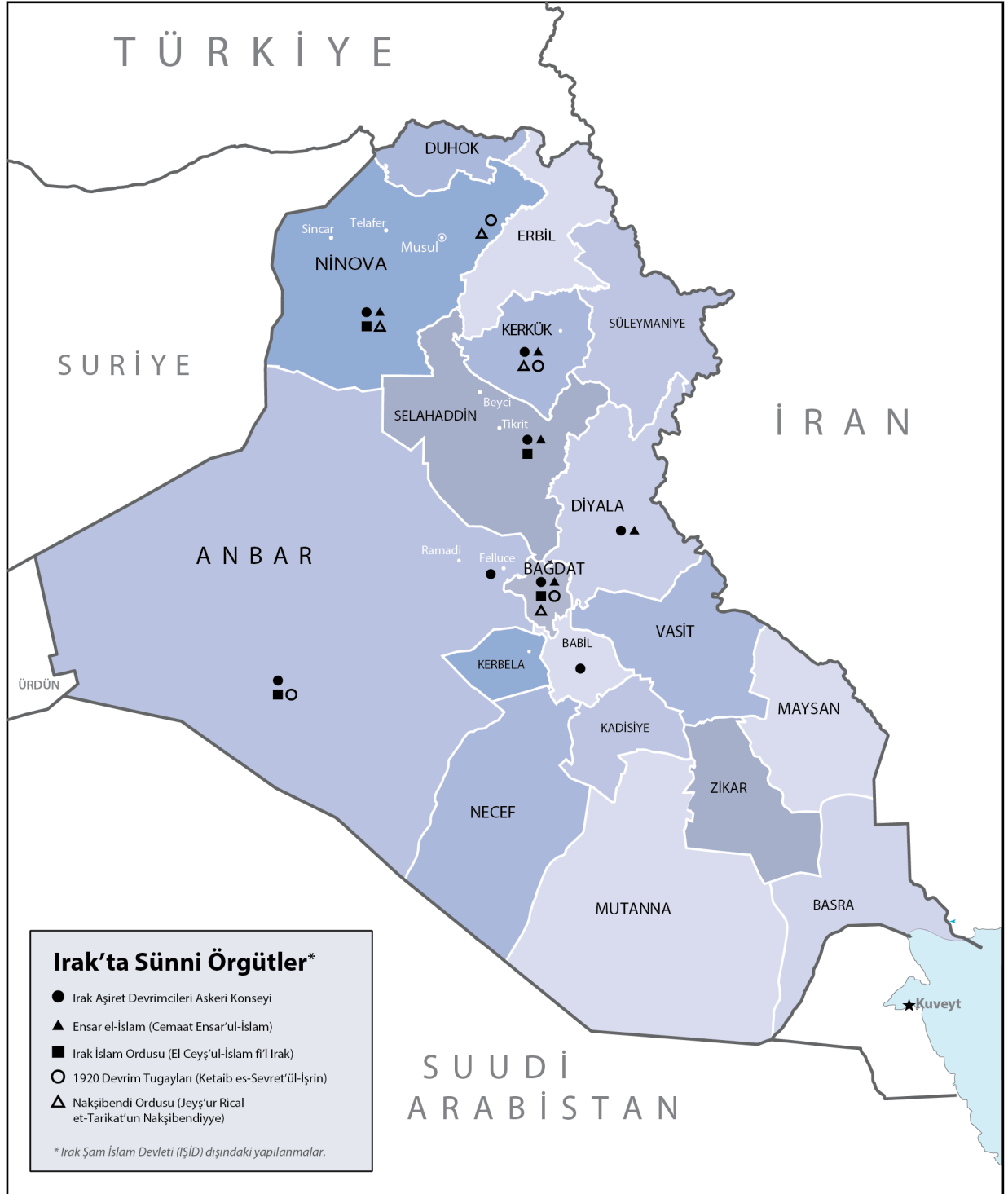
Sünni Araplar'ın 2005 yılındaki seçimleri boykot etmesi ve ABD'nin müdahalesiyle yeni hükümeti kurma görevinin Nuri El-Maliki'ye verilmesi, Irak'ın kaderini şekillendirecek en önemli gelişme oldu. El-Maliki adım adım siyasi ve askeri gücü üzerinde toplarken, mezhep kartını da siyaset için araçsallaştırmaktan çekinmedi.² Özellikle, 2010'da gerçekleştirilen ikinci parlamento seçimlerinden sonra, içinde ülkenin etnik ve mezhebi çeşitliliğini barındırdığından dolayı Irak'ın bütünlüğünün muhafazası adına son şans olarak değerlendirilen Irakiye İttifakı'nın birinci olmasına rağmen, İran'ın da ağırlığını koyması sonrasında El-Maliki, Başbakanlık koltuğunu korumayı başardı. Nuri el Ma-

1. Martin Chulov ve Helen Pidd, “Defector admits to WMD lies that triggered Iraq war”, *The Guardian*, 15 Şubat 2011.

2. Mete Çubukçu, Taha Özhan, İşgal Altında İstikrar Arayışları , 2010 Irak Seçimleri, *Seta Analiz*, Nisan 2010

Can ACUN

SETA Dış Politika Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır. Doğu Akdeniz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunudur. Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yüksek lisans yapmıştır. Kanada'da Kültürlerarası Dialog eğitimi almıştır. Mısır'da Kahire Türkiye Araştırmaları Merkezi'nde ve SETA Kahire'de Mısır üzerine çalışmalar yürütmüştür. Halen SETA Ankara'da Mısır ve Ortadoğu üzerine araştırmalarda bulunmaktadır.

liki, Başbakanlık görevinin yanısıra atamalar yapıldı. İçişleri, Savunma, Ulusal Güvenlikten Sorumlu Devlet Bakanlığı görevlerini de üstlendi ve kabinenin son hali bir türlü şekillenemedi. Zaten kurumsal yapısını henüz oturtamamış ve yapısal sorunlarla mücadele eden Irak hükümeti, böylece bir de tamamlanamama sorunuyla karşı karşıya kaldı.

18 Aralık'ta ülkedeki ABD askerlerinin ülkeden çekilmesi sürecine paralel İran'ın ülkedeki etkisi artarken, El-Maliki muhaliflerini sindirmek adına daha sert politikalar izlemeye başladı.³ Sünniler'in önemli liderlerinden Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık El-Haşimi ülkeyi terk etmek zorunda kalırken,⁴ yine önemli Sünni siyasetçilerden Maliye Bakanı Rafi el İsvi'nin etkisizleştirilmeye çalışılması ile gerginlik artmaya devam etti. 2012'nin son aylarında Sünni gruplar, kendilerini dışlamakla suçladıkları Maliki hükümetine yönelik yoğun protesto gerçekleştirirken, bu eylemler kanlı bir şekilde bastırıldı. Gösteriler ülkedeki diğer kentlere sıçrarken, Mayıs 2013'te Havice'de Sünnilere karşı adeta bir katliam daha gerçekleştirdi ve onlarca insanın katledilmesi şiddet olaylarını daha da körükledi. Sünni Milletvekili Ahmed El-Alvani'nin 28 Aralık 2013'te tutuklanmasının ardından Anbar eyaletinin en büyük kenti Ramadi'de bir yıldan uzun süredir devam eden hükümet karşıtı gösterilerin yapıldığı alan, Irak ordusu tarafından basıldı. Bunun üzerine ayaklanan Sünni aşiretler ve IŞİD⁵ ile Irak ordusu arasında Felluce ve Ramadi'de çatışmalar başladı, Irak Ordusu bu bölgelerde militan sivil ayrımı yapmadan büyük katliamlar gerçekleştirdi. Sünniler adına siyasi bir zeminin de artık kalmamasına müteakip, Irak meclisindeki 44 Sünni milletvekili görevlerinden istifa ettiklerini açıkladı.

3. Furkan Torlak, Ufuk Ulutaş, Çekilme Sonrası Irak'ta Düzen Arayışları, *Seta Analiz*, Aralık 2011

4. Irakiye Bloku üyesi olan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık Haşimi, 19 Aralık 2011'de, ABD güçlerinin ülkeyi terk etmesinin hemen ertesi günü, Bölgesel Kültür Yönetimi'nin idari merkezi Erbil'e hareket etmek için gittiği Bağdat Havaalanı'nda göz altına alınmak istendi. Eylül 2012 Tarık Haşimi ölüm mangaları kurarak cinayet işlemek suçlamasıyla idam cezasına mahkum edildi.

5. IŞİD hakkında detaylı bilgi için bakınız: Can ACUN, Neo el-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD), *Seta Perspektif*, <http://setav.org/tr/neo-el-kaide-irak-ve-sam-islam-devleti-isisd/perspektif/15970>

Ülkede çatışmalar yayılma istidadı gösterirken, Birleşmiş Milletler'in rakamlarına göre son yıllarda görece azalmış olan sivil can kayıpları⁶ tekrardan hızla artmaya başladı. 2014 yılı boyunca Ocak ayında 618, Şubat ayında 564, Mart ayında 484, Nisan ayında 610 ve Mayıs ayında 798 sivil hayatını kaybetti; bir o kadar da asker ve militan öldürüldü.⁷ El-Anbar eyaletinde yarım milyondan fazla insan evlerini terk ederek mülteci konumuna düştü.⁸ Suriye'deki iç savaşın ekileri Irak'ı her geçen gün daha fazla sekteryen bir güç mücadelesini içine çekerken, 2014 yılında Sünni (ve bazı Şii muhalif) grupların sindirildiği bir atmosferde icra edilen meclis seçimlerini yine Maliki'nin Dava partisinin liderlik yaptığı Kanun Devleti Kaolisyonu kazanınca⁹, ayrımcı politikalarla bunalmış aşiret güçleri, eski direniş grupları ve Baas dönemi Irak ordusu subayları Cihad ve Değişim Cephesi, Cihad ve Kurtuluş Cephesi, ve Cihad ve İslah Cephesi gibi çatı yapılanmalarla bir araya gelerek¹⁰ merkezi hükümete isyan bayrağını çekti; Ramadi ve Felluce gibi Sünni kentlerde IŞİD ile birlikte harekete geçerek bir çok silahlı yapılanmalar oluşturdu ve saldırılar düzenlemeye başladı.

Irak'ta 11 Haziran'da Şii ağırlıklı El-Maliki Hükümeti'ne karşı güçlü bir ivme kazanan Sünni isyan, ülkenin kuzeydeki en büyük şehri Musul'u ele geçirdi ve Sünni Arap çoğunluğun olduğu Ninova, Anbar, Diyala ve Selahaddin eyaletlerinin önemli bir kısmından da Merkezi Irak Ordusu'nu çıkarmayı başardı. Söz konusu operasyonun büyük bir kısmında gerek Irak'ta ve gerekse Suriye'de güçlü bir varlığı olan Irak ve Şam İslam Devleti örgütü IŞİD'in etkinliği yadsınamaz bir gerçektir. Öyle ki Musul Operasyonu bu örgüt liderliğinde

6. Irak işgali ilk günden itibaren çok büyük sivil can kayıplarına neden olmuş, bu rakamlar direnişin en yoğun olduğu 2006 ve 2007 senelerinde aylık 3 bine kadar yükselmiştir. Ardından görece bir gerilemiş olsa da, ancak 2012 itibarıyla tekrar artmaya başlayan sivil can kayıpları 2014 senesi ile birlikte 2006/07 dönemine yaklaşmaya başlamıştır.

7. "UN Casualty Figures for May 2014", *UNAMI*, 1 Haziran 2014.

8. "El-iktital el-mutawasil fi muhafazaat el-anbar el-irakiyye yetaşabab fi nezuh havali 500,000 şahs", *UNHCR*, 14 Nisan 20.

9. "Mufadat el-intihabat ta'len 'an netaic el-tasvit el-has, el-intihabat meclis el-nuwab el-iraki", Irak Yüksek Seçim Kurumu, 23-05-2014.

10. Fatih Öner, "Musul Olayı ve Irak'ta Gelişmeler 3", *Yeni Şark*, 16 Haziran 2014.

planlanıp hayata geçirildi. Ancak Irak'taki gelişmeleri sadece IŞİD ve "terör" üzerinden okumak yetersiz ve yanlış olacaktır.¹¹ Musul'da Irak Ordusunun çökmesinden sonra yaşanan hadiseler ve idari yapılanma bunun önemli tezahürlerinden birisi olmuştur.¹²

Bu çalışmada Irak'ta yaşanan "Sünni İsyanı"nın gerçek niteliğinin ortaya konulabilmesi ve buradan hareketle önümüzdeki dönemde neler olabileceğine yönelik bir çıkarsama yapılabilmesi adına; ülkede şuanda mobilize olmuş ve sahada birçok noktayı kontrol eden Ensar el-İslam (Cemaat Ensar'ul-İslam), Nakşibendi Ordusu (Jeyş'ur Rical et-Tarikat'un Nakşibendiyye), Irak İslam Ordusu (El Ceys'ul-İslam fi'l Irak), Irak Aşiret Devrimcileri Askeri Konseyi ve 1920 Devrim Tugayları (Ketaib es-Sevret'ül-İşrin) örgütlerinin kuruluş süreci, felsefesi ve etkinlik alanları değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

ENSAR EL-İSLAM (CEMAAT ENSAR'UL-İSLAM)

Ensar el-İslam Irak'taki en eski cihadi gruplarından ve 2001 yılında Molla Fatih Krekar tarafından kurulmuş, Irak'ın kuzeyindeki Kürt bölgelerinde, özellikle Halepçe çevresinde etkinlik kurmuş bir örgüttür. Kürdistan İslami Hareketi'nden ayrılmış bir isim olan Molla Krekar, Ebu Abdullah eş-Şafi liderliğindeki Cund'ul-İslam grubuyla birleşerek 2001 yılında Ensar el-İslam'ı ilan etmiştir. Grubun bünyesi o tarihlerde özellikle Afganistan'ın Sovyet işgali sırasında savaşmaya gitmiş Kürt ve Arap savaşçılardan ve Kürt Bölgesinden yeni katılım gösteren daha genç üyelerden oluştu-

11. Prof. Haris Süleyman ed-Dari liderliğindeki Irak Müslüman Alimler Birliği, bir açıklama yaparak, Musul'un kurtuluşunu önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirirken, mezhepçilikten uzak durulmasını talep ederek yaşananların bir halk devrimi olduğunu ifade etti. Yine Irak Müftüsü Dr. Rafi er-Rufai de benzer şekilde Musul olaylarıyla birlikte cihad ilan etmiş, Maliki güçleri ve milislerinin etkisiz hale getirilmesi, kovulması ve ülkeden çıkartılması için Iraklıları göreve çağırmıştır. Yaşananların çok açık bir şekilde Sünnilere uygulanan ağır zulüm, işkence ve savaş karşısında meşru müdafaa olduğunu, bunun sona erinceye, zulmeden milisler kovuluncaya kadar devam etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Keza Yusuf el-Kardavi liderliğinde Dünya Müslüman Alimler Birliği de benzer bir açıklama yaparak yaşananları Sünni İsyanı olarak görmüştür. Eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık Haşimi de Musul'un işgalini "ezilenlerin devrimi" olarak değerlendirmiştir.

12. Musul'da devrim liderleri ve şehrin önde gelenlerini kapsayan "Şehrin İdaresi" konulu bir toplantı yapılmış, bu toplantıya IŞİD, dört ana gruptan birisi olarak katılmıştır. "Iraklı Gazetecinin Değerlendirmeleri", *Yeni Şark*, 20 Haziran 2014.

ğu değerlendirilmektedir. Grup, o tarihlerde özellikle Barzani liderliğindeki KDP ve Talabani liderliğindeki KYB'ye karşı mücadele etmiştir. Grubun etkinlik alanının İran sınırına yakın Süleymaniye ve Halepçe civarında olması, daha çok Talabani güçleriyle çatışmalarına sebep olmuştur.

Ensar el-İslam'ın tarihi gelişimi, diğer pek çok cihadi grup gibi 11 Eylül 2001 yılında gerçekleşen saldırılarla dramatik bir biçimde değişmiştir. Dünya çapında başlatılan "Terörizmle Mücadele" operasyonu, Ensar el-İslam'ı da hedef tahtasına oturtmuş, Afganistan'ın işgalinin ardından buradan ayrılan cihadilerin İran üzerinden geçerek Kuzey Irak'a gelmeleri ve bu gruba katılmaları, dikkatleri buraya çevirmiştir. Bu sırada gruba Afganistan'dan ayrılarak gelip katılanlar arasında o tarihlerde henüz çok fazla tanınmayan Ürdünlü cihadçı Ebu Mus'ab ez-Zerkavi de vardır.

ABD'nin 2003 yılında Irak'a müdahalesi Ensar el-İslam için bir dönüm noktası olmuş, ABD bombardımanı Bağdat'la aynı anda Kuzey Irak'taki Ensar el-İslam kamplarını da vurmuştur. Bu saldırılarda büyük darbe alan grup, İran sınırına çekilerek yeniden toparlanmış; ardından Saddam Hüseyin'in Baas Rejimi'nin kısa sürede devrilmesi ile ülkede başlayan direnişe aktif olarak katılmıştır. 2003 yılından sonra grup ismini Ensar es-Sunne olarak değiştirmiş ve daha Iraklı bir kimliğe bürünmüştür. Kuzey Irak'taki etkinliği ise büyük oranda zayıflamıştır. Irak'ta ABD güçlerine karşı direnişin yoğunluğunu artırdığı 2004-2007 yılları arasında grup aktif bir rol almış ve ülkenin başta Musul ve Kerkük olmak üzere özellikle Sünni bölgelerinde büyük saldırılar gerçekleştirmiştir. 2007 yılından sonra grubun mensuplarından bir kısmının Irak İslam Devleti Örgütü İİD'ye katılması ve ABD güçlerinin yoğun saldırıları ve tutuklamaları sonucu grup bir gerilemeye girmiştir. 2007 yılında eski ismine geri dönerek Cemaat Ensar'ul İslam (CEİ) adını alan örgüt, tekrar toparlanma ve örgütlenmenin yollarını aramıştır. Bu tarihlerde ABD güçleri ve Irak Güçlerinin Irak direnişini büyük oranda bastırdığı görülmektedir. Bunda ABD güçlerinin oluşturduğu Sahva(Uyanış) Konseylerinin etkisi büyüktür.

ABD güçlerinin başına getirilen General David Petraeus'un sahadaki asker sayısını artırma ve uzlaşılabilir direniş gruplarını Sahva Konseyleri'ne katma gibi stratejileriyle yalnızlaşan Irak direnişi, bu tarihlerde çökme noktasına gelmiştir. Aşiretlerin ve İİD ve CEİ dışındaki neredeyse bütün grupların direnişi bırakarak Sahva Konseylerine katılması, Irak direnişini büyük oranda marjinalize etmiştir. CEİ, ABD güçleri 2011 sonunda ülkeyi terk edene kadar ülkenin kuzeyinde (özellikle Musul ve Kerkük'te) büyük çapta olmasa da belli aralıklarla saldırılar gerçekleştirmeyi sürdürmüştür. ABD güçlerinin ülkeyi terk etmesiyle grubun saldırılarında ciddi bir artış görülmüş ve etkinlik alanı da genişlemiştir. Daha çok Musul ve Kerkük'te yoğunlaştırdığı saldırılarını da daha güneye uzanan Sünni bölgelerdeki Selahaddin ve Diyala bölgelerine kadar uzatmış, Bağdat'ta da bazı saldırılara imza atmıştır.

Hali hazırda grubun lideri, Ebu Abdullah Şafi'nin 2010 yılında yakalanması ve Bağdat'ta yüksek güvenli bir hapisanede tutuluyor olması sebebiyle, Şeyh Ebu Haşim el-İbrahim'dir. Suriye'de başlayan ayaklanma ve silahlı mücadeleyle birlikte CEİ burada da faaliyet göstermeye başlamış ve kurduğu "Ensar eş-Şam" adlı örgütle, Suriye muhalefetinin yanında Esed Rejimi'ne karşı savaşılmaya başlamıştır.

CEİ özellikle 2011 yılından sonra İİD'le sorunlar yaşamaya başlamış, bazı üyeleri İİD tarafından Musul'da öldürülmüştür. Bu durumu El-Kaide Merkez'e bir mektupla şikayet eden grup, İİD'in tutumunu eleştirmiştir. Suriye'de İİD'in IŞİD'e dönüşmesiyle, El Kaide'yle yaşadığı sorunlar, bu grubun özellikle Irak'ta yakın bir gelecekte El-Kaide'ye biat ederek Irak kolu olarak IŞİD'e rakip olacağı yorumlarına sebep olmuştur. CEİ başta BM olmak üzere ABD'nin terör örgütleri listesinde yer almaktadır. Örgütün El-Kaide'ye biat ettiğine dair bir bilgi mevcut değilse de, gerek organik bağlantılar, gerekse ideolojik ve düşünsel yakınlık olarak bu grupla büyük oranda örtüşmekte; vizyon olarak da küresel hilafet ve küresel cihad ideolojisini benimsemektedir. Grubun eleman sayısına dair yapılan yorumlarda mevcudunun binlere ulaşmadığı belir-

tilmektedir. Ancak operasyonel alan ve coğrafyası göze alındığında eleman sayısının sanılandan daha fazla olduğu tahmin edilebilir.

En son gerçekleştirilen Musul Operasyonu'yla birlikte örgüt de bozguna uğrayıp kaçmakta olan Irak Ordusu'nun pek çok silah, mühimmat, araç ve tankına el koymayı başarmıştır. Son dönemlerde CEİ'nin yine ideolojik yakınlığa sahip olduğu Ceyş'ul-Mucahidin'le beraber hareket ettiği gözlemlenmektedir. Irak Ordusu'ndan boşalan alanlarda hakimiyet alanını artırmayı amaçlayan grup, her ne kadar IŞİD'le hasım olsa da, açık bir çatışmaya girmekten kaçınmaktadır. Buna karşın grubun özellikle Kerkük bölgesinde Irak Ordusu'nun çekilmesiyle şehre giren Kürt grupları hedef alabileceği ve burada operasyonlarını artırabileceği tahmin edilmektedir. Yine Selahaddin ve Diyala Bölgelerinde de faaliyet gösteren grup, özellikle IŞİD'le direk olarak karşı karşıya gelmek istemiyorsa da diğer bölgelere yayılmamayı tercih edeceği değerlendirilebilir. Özellikle 2014 Ocak'tan bu yana Anbar Bölgesi'nde de zaman zaman faaliyetlerde bulunsa da, buradaki varlığı oldukça sınırlıdır. CEİ, IŞİD'in ardından Irak'ta gelecekte en güçlü alternatiftir ve IŞİD'in gerilemesi halinde boşluğu doldurabilecek ilk gruplardandır. Benzer ideolojik arka plan ve söylem ile küresel cihadi yapılarla bağlantısı bu grubu diğer Sünni örgütlerden ayırmaktadır.

NAKŞİBENDİ ORDUSU (CEYŞ'UR RİCAL ET-TARİKAT'UN BAKŞİBENDİYYE)

Nakşibendi Ordusu, Iraklı Baasçıların kurduğu bir gruptur ve sufi referansa sahiptir. Grubun liderliğini ABD ordusunun Irak'a müdahalesinin ardından iktidardan indirilen Saddam Hüseyin'in generallerinden İzzeddin İbrahim ed-Duri yürütmektedir. 2006 yılından beri aktif olan grup, ABD güçlerine karşı bir takım saldırılar düzenlemiş olsa da, o tarihlerde büyük oranda yer altında kalmış ve çok fazla ön plana çıkma fırsatı bulamamıştır. Bunda ülkede Baas'ın oldukça kötü olan ününün de etkisi büyüktür. Grup özellikle ülkenin orta ve kuzey bölgelerinde faaliyet göstermekte, aynı zamanda ülkenin batısındaki Anbar'da da çatışmalara katılmaktadır. Süleyman Beg, Havice, Ramadi ve Felluce grubun etkin olduğu

yerlerdendir. Buna karşın son dönemlerde gerçekleştirilen Musul operasyonuna da katıldığı ve burada da bir etkinlik oluşturmaya çalıştığı gözlenmektedir.

Baasçı-Sufi karışımı bir ideolojiye sahiptir; aynı zamanda Arap ve Irak milliyetçiliğini ön plana çıkarmaktadır. Her ne kadar ülkede El-Maliki Hükümeti'ne karşı (başta IŞİD olmak üzere) bir takım cihadi Sünni gruplarla ortak hareket ediyor gibi görünse de, özellikle ideolojik arka plan ve vizyon açısından tamamen farklı bir örgüttür ve uzun vadede bu gruplarla çatışabileceği tahmin edilmektedir. Hatta yer yer bu çatışmaların başladığına dair haberler de gelmektedir.¹³ Bu grubun lideri İzzeddin İbrahim ed-Duri'nin IŞİD saflarında savaşan eski Baasçılarla ilişkisini sürdürdüğü ve IŞİD'de üst noktalara gelen bu isimlerle anlaştığı iddia edilmektedir. İzzeddin İbrahim'in böyle bir anlaşmaya sıcak bakabileceği düşünülse de, gerek ideolojik arka plan, gerekse IŞİD'in gücünü paylaşmaya yanaşmayan bir yapı olması itibarıyla -böylesi bir anlaşma varsa dahi- iki grubun karşı karşıya gelmesi kaçınılmaz gözükmektedir.

Nakşibendi Ordusu, aynı zamanda ülkede bulunan cihadi gruplar Ensar el-İslam ve Ceyş'ul-Mucahidin gibi gruplarla da ideolojik bir "hasımlığa" sahiptir ve Irak Ordusu'nun Sünni Bölgelerden çıkarılıp direnişçilerin etkinlik kurduğu bir senaryoda, bu grupların bir arada bulunamayacak ölçüde farklı oldukları açığa çıkacaktır. Her şeye rağmen Nakşibendi Ordusu'nun Baasçı kadroları Irak'taki Sünni nüfus arasında -özellikle aşiretler arasında- ciddi bir ilişki ve iletişim ağına sahiptir ve ülkedeki küresel cihad projesine sıcak bakmayan Sünni gruplarla da güçlü ittifaklar kurabileceği tahmin edilebilir. Hali hazırda bu gruplarla güçlü bir iletişimi sürdürdüğü de unutulmamalıdır.

IRAK İSLAM ORDUSU (EL CEYŞ'UL-İSLAM Fİ'L İRAK)

Özellikle ABD güçlerine karşı Irak direnişinin en yoğun olduğu dönemlerde pek çok saldırı düzenlemiş ve ülkenin büyük bir kısmında etkinlik göstermiş bir gruptur. Ülkenin Sünni Bölgeleri olan Anbar, Diyala,

13 "17 katile fi iştebeket beyne DAŞ ve Cemaa Sünnie muterafe fi el-'Irak", *Alwasat*, 23 Haziran 2014.

Selahaddin ve Bağdat'ın Sünni mahallelerinde ABD güçlerine karşı gerçekleştirdiği saldırılarla gündeme gelen grup, 2003 yılında kurulmuştur. Her ne kadar Selefilikle Irak ulusalcılığını birleştiren bir söyleme sahip olsa da, vizyon olarak sivil bir anayasayı ve belli ölçüde laik bir devleti benimsemektedir. Örgütün liderliğini hali hazırda İsmail El-Cuburi yapmaktadır ve ülkede yaşanan son olaylarla uzun süredir askeri kanadı pasif olan grup, tekrar faaliyete geçmiştir.

Irak işgali sırasında ABD'ye karşı Irak El-Kaide-si'yle beraber savaşan grup, bir müddet sonra bu grupla çatışmaya başlamıştır. İki grup arasında ateşkes imzalanmış olsa da Irak İslam Ordusu, (daha sonra İİD ve IŞİD olan) Irak El-Kaidesi ile yer yer çatışmaya devam etmiştir. Örgüt kurduğu siyasi büroyla askeri faaliyetlerinin yanında siyasi olarak da faaliyet göstermeye başlamış ve zaman içerisinde ABD'li yetkililerle de bir takım görüşmeler yapmıştır. Bir müddet sonra askeri faaliyetleri neredeyse sona eren örgütün mensuplarının büyük bir kısmı Sahva Konseyleri'ne katılarak ABD ve Irak güçlerinin yanında İİD'ye karşı destek olmuş ve savaşmıştır. Bu tutumu örgütün popülerliğini büyük oranda azaltmış, özellikle Sünni halk arasında ABD ve Şii gruplara karşı taviz vermekle suçlanmışlardır.

Son dönemdeki gelişmelere paralel olarak tekrar etkinlik kazanan Irak İslam Ordusu, her ne kadar Irak'taki yerel Sünni güçlerle iletişimi sürdürmeye devam ediyorsa da, eski popülerliğinden oldukça uzak bir durumdadır. Irak İslam Ordusu liderleri yaptıkları çeşitli açıklamalarda ülkede üç parçalı federal bir yapıyı öngördüklerini, Şii'nin hakim olduğu Irak Hükümeti'nin Sünnilere yönelik haksız politikalarına karşı çıktıklarını, buna karşın mezhebi bir düşmanlığı benimsemediklerini açıklamışlardır.¹⁴ ABD ve küresel aktörlerle de iletişime açık olduğunu söyleyen grup, IŞİD'e karşı olan hasmane tutumunu hala gizlemektedir. Buna karşın açıkça bir çatışmaya girmekten kaçındıkları da göz ardı edilmemelidir.

14. Irak İslam Ordusu Sözcüsü'nün *El Cezire Arapça*'ya verdiği röportajdan. Bkz., "El-Şamari: el-Ceyş el-Ameriki ve el-İrani waraa ekser el-mufafahet fi el Irak." <http://www.aljazeera.net/news/pages/d2195031-aaff-4924-ae29-a3e89b6d6a08//>

IRAK AŞİRET DEVRİMCİLERİ ASKERİ KONSEYİ

Irak Aşiret Devrimcileri Askeri Konseyi 30 Aralık 2013'te kurulmuştur. Konseye bağlı Duleymi, Şammar, Tikriti ve Duri gibi çok büyük aşiretlerin de içinde olduğu 78 aşiret ve kabile varken¹⁵, sayıları on binlerle ifade edilen milislere sahip olduğu değerlendirilmektedir. Daha önce Yerel Meclisler adı altında faaliyet gösteren aşiretler, birleşerek Irak Aşiret Devrimcileri Askeri Konseyi'ni kurmuştur. El-Anbar ve Ninova Eyaletlerinde özellikle etkili oldukları bilinmektedir. Aynı zamanda Başkent Bağdat'ın Yusufiye, Ebu Gureyb, Taci ve Tarimiye mahallelerinde de örgütlenmiş durumdadırlar.

Kendileri her ne kadar reddetse de¹⁶ Musul'a yönelik saldırıda IŞİD ile birlikte hareket ettikleri gözlemlenmektedir. "Aşiret Devrimcileri Konseyi" Başkanı sıfatıyla Ali Hatem el-Süleymani, "Irak Başbakanı Nuri el-Maliki yönetimi bırakana ve bağımsız kişilerden oluşan bir geçiş hükümeti kurulana kadar 'halk devriminin' devam edeceğini" açıklamıştır. Yine Ali Hatem El Süleymani "Irak'taki Sünni isyanın ardındaki gerçek faktörün IŞİD değil; Sünni aşiretlerin oluşturduğu koalisyonun bulunduğu"-nu vurgulamaktadır. Irak Ordusu'ndan çok sayıda Sünni askerin firar ederek konseye ait birliklere katıldığı bildirilmektedir. Örneğin Beci kazasına bağlı El-Fetha bölgesindeki petrol koruma bölüğü firar ederek Konsey'e katılmıştır. Yine Havice kazasındaki kontrol noktaları, merkezler ve askeri hedeflerin tamamı Konseyin kontrolüne girerken Havice'ye bağlı El-Besel köyü yakınındaki 46. Tugay, üçüncü birlik üssündeki silah, mühimmat ve malzemenin tamamı Konsey'e ait birlikler tarafından ele geçirilmiştir.¹⁷

15. Duleymi aşireti Irak'ın batı bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Bağdat'ta da büyük bir kolu vardır. 100 aşiretin bir araya gelmesinden oluşan bir konfederasyon niteliğindeki Duleymilerin 3 milyon kadar mensubu bulunduğu düşünülmektedir. Irak'ın en büyük aşiretler konfederasyonu olan Duleymilerin lideri Ali Hatem El Süleymani'dir.

16. Ali Hatem El Süleymani, "...bu devrim bir IŞİD devrimi değil, aşiretler devrimidir, zulme karşı bir başkaldırıdır. Askeri konsey de bu başkaldırının bir kısmıdır, IŞİD ile aramızda hiçbir bağlantı ve koordinasyon yok" açıklaması yapmıştır. Bkz., "Bu bir sünni devrim", *Press Medya*, 21 Haziran 2014.

17. "Irak'ta hangi silahlı gruplar etkili", *AA*, 17 Haziran 2014.

1920 DEVRİM TUHAYLARI (KETAİB ES-SEVRET'ÜL İŞRİN)

ABD işgaline karşı kurulan ilk silahlı direniş örgütü olma özelliğine sahip olan 1920 Devrimi Tugayları bir İslami cihad hareketi olarak tanımlanmaktadır. Saddam Hüseyin döneminde Baas ordusunda görev yapmış askerler tarafından 2003'te kurulmuştur. Ana Karargahı El-Anbar eyaletinde bulunmaktadır. Bağdat, Ebu Gureyb, Han Dari, Felluce'de etkin olan Devrim Tugayları pek çok farklı silahlı grubu içinde barındırmaktadır. 2007'de Irak El-Kaidesi ile şiddetli çatışmalar yaşayan örgüt, Irak El-Kaidesi tarafından düzenlenen intihar saldırılarında birçok liderini kaybetmiştir. Komutanlığını Irak Müslüman Alimler Birliği Başkanı Haris El-Dari'nin oğlu Musenna El-Dari'nin yaptığı tugay, General Petraus'un stratejisi ile oluşturulan Sahva'larla birlikte El-Kaide 'ye karşı mücadele etmiştir.¹⁸

SONUÇ

Irak'ta son günlerde yaşanan gelişmeleri, sadece IŞİD'in etkinliği çerçevesinde değil Sünni kesimin El-Maliki'nin etnik-sekteryen ve otokratik politikalarına karşı bir isyanı olduğu şeklinde okumak daha doğru olacaktır. Ülkede şu anda mobilize olmuş ve sahada birçok noktayı kontrol eden ve insan gücü bakımından IŞİD'den daha büyük bir sayı ve zeminde hükmeden birçok önemli Sünni grup vardır. Komuta kontrol yapıları ve savaş kabiliyetleri açısından IŞİD kadar profesyonel olmamakla birlikte sahada yine de önemli bir ağırlıkları mevcuttur. Bu gruplarla IŞİD'in aralarındaki ilişkinin niteliği tam olarak bilinemese de yer yer organize bir biçimde hareket ettikleri görülmektedir. IŞİD'in Suriye'deki muhalif gruplara karşı takındığı tavrın aksine, başka gruplara -şimdilik- daha müsamahakar davrandığı ve Bağdat'a ve Şii unsurlara karşı girişilen mücadelede ortak pozisyonu sürdürmeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Bunda IŞİD'in kendi tabanını oluşturan Iraklı Sünnileri yabancılaştırmama politikasını gözetmesi önemli bir rol oynamaktadır.

18. "Irak'ta hangi silahlı gruplar etkili", *AA*, 17 Haziran 2014.

Ancak bu durumun ne kadar sürdürülebilir olduğu da önemli bir soru işaretidir. IŞİD yapı itibariyle mutlak itaat ve tahakümü arzulayan, ideolojik olarak çok katı “mutlak doğrucu” fikirlere sahip bir örgüttür. Kendisini devlet olarak tanımlaması da ileriye dönük hedeflerinin görülmesi açısından önemlidir. Bu durumda yakın bir gelecekte diğer Sünni grupların biatını isteyeceğini, karşı çıkacaklarla da Suriye’deki diğer muhalif unsurlarla olduğu gibi bir çatışma süre-

cine girme olasılığının çok yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Ancak IŞİD ve bu çalışmada zikredilen tüm Sünni grupların ortak bir hedefi şu an için Sünni bölgelerde alan hakimiyetini tahkim edip Maliki’yi devirerek Bağdat’ı ele geçirmektir. Dolayısı ile karşılarında büyük düşman varken bir süre daha ortak hareket etmeye devam edecek gözükmektedirler. Ancak her halükarda Irak’ta yaşanan Sünni isyanını tek başına IŞİD’in taşıyabilmesi mümkün değildir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985